

Kecskeszarv és csörgősipka

Gilbert és George: Bűnbak képek
Budapestnek

PATAKI GÁBOR

Ludwig Múzeum, 2017. VII. 8. – IX. 17.

„...a tagozott alakulat/eltűnt, más lett az egész” – írta Goethe, de a vers címe nem véletlenül **Maradandóság a változásban**, hiszen éppen a születés és pusztulás összefonódását, a folyamatos formálódás törvényszerűségét fogalmazta meg benne. S szinte ugyanez, az egymást kizárni látszó ellentétek összhangzata, s az ötven éve következetesen képviselt művészi alapálláson belüli folytonos változás a kulcsa Gilbert és George életművének is. Hiszen egyszerre kifogástalan brit úriemberek ők tweedzakóban és nyakkendőben, akik azonban nem riadnak vissza a különféle testnedvek és excrementumok ábrázolásától, a királynő lojális hívei, akik kedvtelve figurázzák ki az Union Jacket és a Britannia-mítoszt, no meg a vallási jelképeket. Másfelől 1969-es éneklő szobrokként való fellépésüktől kezdve ragaszkodnak közös életük művészetté nyilvánításához s a neoavangárd gyökerű „művészetet mindenkinek”-elv érvényesítéséhez. Ám miközben az alapkoncepció változatlan maradt, egyre nő a távolság az indulás még erősen konceptuális gyökerű, a brit felső-középosztálybeli tradíciókat egyszerre csodáló s finom understatementtel idézőjelbe is tevő, lágytónusokra épülő performanszai s a mind harsányabbá, közvetlenebbé váló mostani művek között.

Üzenetük demokratizálására törekedve már a 80-as évek elején – talán nem teljesen függetlenül Hamiltontól és Hockney-től – az angol pop art kései hajtásaként a plakátszerű képi megjelenítés felé fordultak. Megmarad a korábbi évek fotoszekvenciáiból eredő rácsos szerkezet, mely máig a Gilbert és George-művek egyik legfontosabb formai védjegyének tekinthető. Az általában sorozatba rendeződő képek akár egy-egy problémacsokor kommentárjaiként is olvashatók: urbanizáció kontra természet, környezetszennyezés, AIDS, a (férfi)testhez s annak váladékaihoz való viszony stb. Annál is inkább, mivel a művek többségén feltűnik a művészpáros alakja is. Néha csak staffázsfiguraként szemlélik

k
kiállítás

GILBERT ÉS GEORGE

fotó: Berényi Zsuzsa

a köröttük történő rémes vagy kellemes eseményeket, máskor aktívan beleavatkoznak a dolgok folyásába, sőt a rájuk jellemző rezzenéstelen keatoni fapofa is groteszk gesztusokba fordulhat.

Az ezredforduló tájékáról eredeztethetőek az újabb változások. Gyakran egy-egy jellegzetes motívum (a gingko biloba levele, csipke, a brit

A sorozatot összekapcsoló fő motívum viszont zavarba ejtő lehet, főleg az idősebb, a Kádár-korszak tárgyi világában szocializálódott látogatók számára. Ők az akkor mindennaposnak számító szódavizes patrontról vélik felfedezni benne, holott ez esetben rokonáról, a szén-dioxid helyett dinitrogén-oxidot (N₂O) tartalmazó habszifonpatronról van szó.

lobogó) köré rendeződnek a sorozatok, egyre fontosabb szerep jut a szimmetrikus tükrözéseknek, így a képek kvázidiptichonokká válnak. Mind gyakoribbak lesznek rajtuk a szövegek, legyenek azok körökbe rendezett szexszolgáltatásokat kínáló hirdetések, négyzetes utcatáblák vagy falfirkák. Az immár idősödő művészek mind jobban saját közvetlen környezetükre, a londoni East End Spitalfield-negyedére koncentrálnak.

S ezzel tulajdonképpen ott is vagyunk a most kiállított Bűnbak képek helyszínén. A városrész amúgy évszázadok óta vonzotta az emigránsokat. A hugenották után jöttek a zsidók és a többiek, mindenesetre az East End a 19. századra London talán legrosszabb hírű környékévé vált: itt működtek a Twist Olivér tolvajbandái, s itt gyilkolta meg áldozatait Hasfelmetsző Jack is. Ma pedig az ország egyik legnagyobb bangladesi migráns közössége, mintegy 40 ezer ember zsúfolódik a falai közé (ám emellett számos kulturális intézménynek is helyet ad). Ennek megfelelően az utcán megszokott látvány lett a dzsellabát viselő öregember vagy a fekete nikábra öltözött nő.

Ám más oka van annak, hogy a művészek a környékbeli sétáik során egyre több üres, eldobott patronnal találkozott az utcán. Hatóanyaga ugyanis lufballonba töltve és belélegezve olcsó és aránylag ártalmatlan bődtöltőszert: rövid ideig tartó eufóriát s akaratlan nevetést okoz. Ezért nevezik felfedezése, a 19. század eleje óta nevetőgáznak vagy kéjgáznak, s ezért használhatták a kor orvosi érzéstelenítésre. A manapság „hippy crack”-nek nevezett anyag ma tömegesen hódít a kevésbé jómódú brit fiatalok körében, de mint a bulvárlapok címdaljai bizonyítják, alkalomadtán futballsztrók és filmszínészek is találhatóak a használói között.

GILBERT ÉS GEORGE:

Levegő, 2013,

226×381 cm

© Gilbert & George

A Galerie Thaddaeus Ropac

(London / Paris / Salzburg)

jóvoltából.

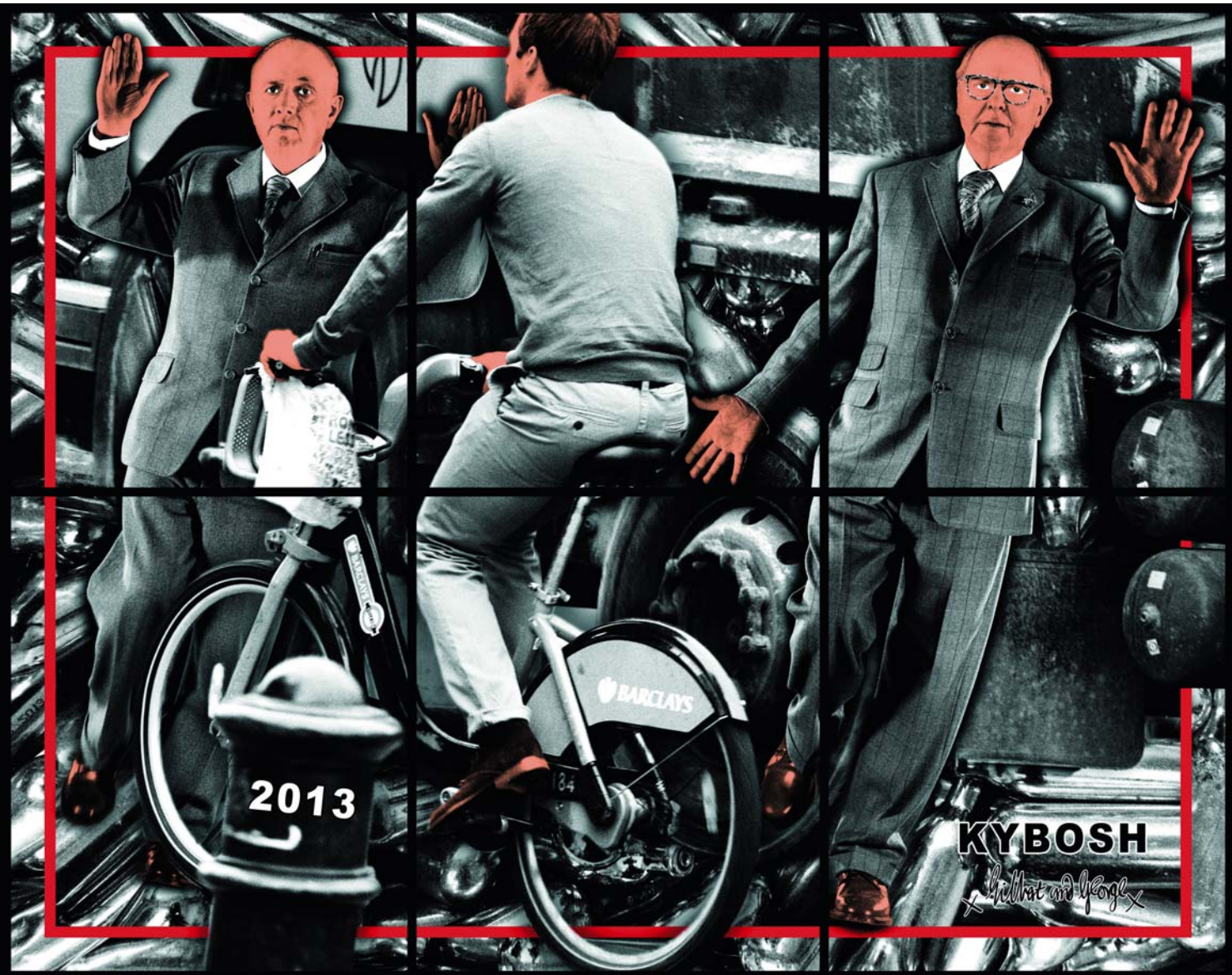
GILBERT ÉS GEORGE:

Mile End, 2013, 254×377 cm

© Gilbert & George

A Galerie Thaddaeus Ropac (London / Paris

/ Salzburg) jóvoltából.

gyanakvások nélküli multikulturalizmus álmát. Másfelől azt se hinném, hogy az utcáinkat elárasztó plakátkampányok ötletgazdáit a közeljövőben kezük-lábuk törnék a copyright megszerzéséért. Hiába, a gyűlöletkeltés hosszú távon kizárólag veszteseket szülhet.

Ha mindenáron bűnbakokat keresünk, azokat épp a műveszpárosban találhatjuk meg. Ugyan nem a pusztába száműzetnek, helyette patronból készült vassisakot húznak a fejükre, rémes BDSM-szeánszokat idéző álarcokat kapnak, jól szabott öltönyük s benne testük darabokra hullik, a kiszökő gázba fagynak, átlátszók lesznek, hogy a végén már csak csontvázuk szteppeljen a pusztulás felett. (Úgy vélem egyébként, hogy a sorozat társadalmi aktualitásától függetlenül is foglalkoztatja már őket a testi romlás, az elmúlás gondolata.)

Mindez nem jár azonban semmiféle mártírtattúddal, sőt. Párosunk inkább a humort, a farce-ot részesíti előnyben, öregecske clownok módjára csetlenek-botlanak a terepen. Ezt a duplafenekű értelmezést erősíti, hogy a sorozat központi, címadó darabjának páros önarcképén a vörös ördögmaszkot viselő művészek fejéből kinövő szarvak akár csörgőspikaként is értelmezhetők. Hasonlóképpen felfoghatjuk az egészet akár a

nagyváros gyilkos (!) szatírjaként is, mely méltó módon folytatja azt a hangütést, melyet Hogarth kezdett el szörnyű Gin utcájával, s melyet aztán Daumier, Dix és Grosz folytatott.

Szintén meg kell említenünk a feliratok, firkák, tagek kiemelt szerepét. Elborítják a központi triptichon széleit, de a gyakran alliteráló szójátékokról (Ban the Bombers, Crap in the Crypt, Crosses are Crass stb.) nem igazán dönthető el, hogy a költői lelkületű londoni ifjúság vagy a művészek leleményei. Mindenesetre döntő többségük a vallási álarcban jelentkező türelmetlenséggel és vakhittel, az instrumentalizálódott érzésszel szembeni ellenállásra szólít fel (talán nem véletlenül jellemezte egyik elemzőjük művészetüket „szekuláris realizmusként”).

S realizmusuk azt mondhatja velük: nincs miért túlzottan boldognak vagy elégedettnek lenni, a „happy”-állapot elérése a hippy crackkel csak időleges megoldásokat eredményezhet. S mégis van abban valami felemelő, hogy ez a két idős úriember (két művészeti világsztár, mentesen minden celeballúrtól) évtizedek óta konokan mondja a magát. Gyalázzhatják, torzíthatják, bűnbakká tehetik őket, arcukat (s üzenetüket) nem tüntethetik el a műveikről.

GILBERT ÉS GEORGE: Dales, 2013,
254×377 cm

© Gilbert & George

A Galerie Thaddaeus Ropac (London / Paris / Salzburg) jóvoltából.